SECVENȚE culturale

Publicație a editurii VIC | Anul 1, numărul 3, iunie 2026 | ISSN: 3120-2535 ISSN-L: 3120-2535

Cu călușarii de la SÂMBUREȘTI prin Zorleasca

În cea de-a doua zi a Rusaliilor anului 2026, pe 1 iunie, Festivalul Călușul Oltenesc, organizat de Centrul Județean de Cultură și Artă Olt și Palatul Copiilor Adrian Băran Slatina, susținut financiar de către Consiliul Județean Olt, a poposit la Valea Mare.

Festivalul ajuns la cea de-a VI-a ediție, a dus 11 cete de călușari și ansambluri folclorice de copii și tineri care au jucat călușul în mai multe gospodării din toate satele comunei Valea Mare.

Am avut ocazia să însoțesc prin 11 gospodării din Zorleasca ceata de călușari și ansamblul folcloric al comunei Sâmburești, susținut de Primăria Sâmburești, de primarul Iulian Preda și coordonat de instructorul Sandu Rizea.

Este de admirat modul în care copiii și tinerii ansamblului din Sâmburești își asumă rolul de păstrători și promotori ai călușului și al dansurilor specifice zonei de nord a județului Olt dar și implicarea primăriei care le asigură costumația și încălțămintea adecvată.

Oamenii s-au bucurat de jocul călușarilor și i-au așteptat cu porțile deschise, cu strachina cu sare, cu usturoi și frunze de nuc dar și cu masa pe care au pus câte o gustare pentru călușarii care le-au intrat în bătătură.

Gordaș Ion: *„Primim călușarii cu drag. Este o tradiție foarte frumoasă, aici în Zorleasca, în Valea Mare.”*

Neacșu Lucian: *„Așa este obiceiul și nu trebuie să-l uităm. Am avut și noi aici un căluș excepțional.”*

Anonim: *„Am lucrat pe timpul lui Ceaușescu în primărie și aveam călușari care participau la concurs, la Caracal. Am luat și premiul întâi la Caracal.”*

Ionuț Angelescu: *„Este frumos. Am primit în fiecare an călușarii. Dacă e tradiție, o respectăm. Acum a preluat-o tineretul. Trebuie să promovăm tineretul. Am fost 44 de ani în învățământ.”*

Anonimă: *„Eu sunt din Pitești, dar n-am trăit genul ăsta de tradiții. Toată viața am stat la*

oraș, ai mei sunt din Moldova și din Ardeal. Mama e din Ardeal, tata e din Moldova. Am tot auzit de călușș. Știu că socrul meu chiar a dansat... Este o bucurie foarte mare. Ne bucurăm că sunteți aici."

Iulian Preda, primarul comunei Sâmburești: „— Cât de greu este să susțineți un ansamblu focloric în zilele noastre? — *În primul rând trebuie să se implice primăria, să cumpere costume, încălțăminte, să plătească transportul la festivalurile astea organizate la nivel județean sau național. Transportul este în sarcina primăriei, cel care gestionează ansamblul, iar cazarea și masa, în general, sunt suportate de cei care ne invită.* — Sunt destul de puțini, la nivelul județului Olt cei care susțin un ansamblu folcloric. — *Așa este. Noi suntem unii dintre aceștia. Și am una dintre comunele cele mai mici, fără putere financiară.* — Bănuiesc că mai completați și din buzunarul propriu. — *Tot timpul. Te duci, de exemplu, la Iași, sau în Maramureș. Ai 1.100, 1.200 de kilometri. Obligatoriu trebuie să oprești undeva, să le dai o masă copiilor. Sunt 12 ore de mers pe drum cu autocarul, n-ai cum să nu oprești undeva. Banii ăia întotdeauna i-am pus din buzunar. Și nu odată am făcut asta, ci de multe ori.* — Cât de importante sunt astfel de evenimente cum este acesta, un festival al călușului în care sunt implicate mai toate formațiile și cetele de călușari dar și ansamblurile folclorice? — *Din punctul meu de vedere, sunt foarte necesare pentru păstrarea tradițiilor, a valorilor culturale. Toate acestea nu trebuie exprimate în bani. A păstra o tradiție nu înseamnă să produci bani, înseamnă să investești. Pentru păstrarea tradițiilor noastre nu trebuie gândit contabilicește, eficiență sau neeficieță. Dacă ai pierdut tradiția, ori o refaci cu foarte mulți bani, ori nu o mai poți reface deloc. Asta este părerea mea: în folclor, în tradiții, nu au ce căuta contabilii.* — Mai răspund copiii chemării de a face parte activă dintr-un ansamblu folcloric, de a cânta, de a juca, de a purta costumul popular? — *Avem probleme mari cu efectivele de copii la școală și, pentru că există o interdependență, avem probleme și cu numărul de copiii care pot veni în ansamblul folcloric.* — Înainte de a fi primar, ați avut legătură cu zona aceasta, a folclorului? — *Nu. Am lucrat numai în administrație.* — Cum ați colaborat cu instructorii coregrafi? — *Ansamblul acesta nu a fost înființat de mine ci de primarul de dinaintea mea, care l-a administrat un singur an. După aceea, am câștigat eu mandatul de primar și l-am preluat eu pentru un an și ceva, după care l-am lăsat în grija școlii. Am considerat că este bine să se ocupe și școala de treaba asta, chiar dacă era în subordinea și în finanțarea noastră, a primăriei. Și am avut niște probleme, în sensul că să cereau bani pentru transport de la copii, în condițiile în care noi, primăria, decontam acel transport. Aveau copiii și un program draconic, la ora nouă toată lumea intra în casă. Păi copilul are un program de genul ăsta acasă, în familie, adică se ocupă familia de el, nu? Când merge într-o excursie sau la un festival cum este acesta, să se simtă și el bine, să se simtă liber. Bine, totul controlat, adică nu să o dăm în anarhie. dar să fie mai relaxat. Așa că a trebuit ca din 2014 să preiau din nou ansamblul și, de atunci mă ocup eu personal de el. Poate și de asta am mers mai departe, adică avem un ansamblu extrem de numeros. De la Sâmburești până la Slatina, nimeni nu are un ansamblu de mărimea ansamblului nostru și, îmi place să cred, și de nivelul nostru de performanță.* — Ce colaboratori ați avut pe partea de coregrafie? — *Noi numai cu Sandu Rizea am colaborat la Sâmburești, nu am avut un alt instructor.* — Înseamnă că aveți o relație bună și că rezultatele vă satisfac. — *Avem o relație perfectă. Identificăm împreună cu dumnealui care sunt problemele, pașii de urmat și conduita și după aceea le expunem și celorlalți. Nu are rost să întrebăm părinții, să îi întrebăm pe toți copiii ce și cum să facem, pentru că dacă sunt 50 de capete, vor fi 50 de idei.* — Câți membri are ansamblul? — *Acum avem vreo 32 de dansatori, 15 băieți și 17 fete. Este destul de echilibrat.* — Mai aveți și călușari bătrâni? — *Nu avem bătrâni, avem numai copii.* — Ce îl motivează pe un copil sau pe un vârstnic să joace călușul? — *Fiecare are în el chemarea, îi place asta, a preluat-o de mic.*

— Și faptul că în această săptămână el, călușarul, este centrul atenției tuturor. Eu cred că asta îl motivează cel mai mult. — *Da, mândria că face ceva deosebit și că lasă ceva după el. Acum am pierdut multe generații de dansatori, de călușari. Pentru că au făcut 18-19 ani, au terminat liceul și au plecat. Majoritatea, din păcate, pleacă în afara țării, în străinătate, la muncă. Mai vin doar pe perioada concediilor chiar dacă mulți și-au făcut case în Sâmburești, și-au întemeiat familie, au copii. Și îi mai motivează ceva. Când ne întâlnim, foști dansatori cu actuali dansatori. Și ne aducem aminte și povestim câte nebunii am făcut.* — Faceți astfel de întâlniri? — *Nu le organizăm special, se întâmplă de la sine când vin din afară foștii dansatori, vin duminica la repetiție, se uită cum joacă cei de acum. Când avem Ziua comunei, majoritatea vin acasă.*

Instructorul coregraf Alexandru Rizea, Sandu cum este cunoscut, a crescut multe generații

de copii călușari, fiind creator de ansambluri folclorice în ulte localități oltene.

— Care este părerea ta, ca unul care a trecut prin toate etapele, de la foarte mult interes pentru folclor, pentru dansul popular și până la ce se întâmplă astăzi? Și, referindu-ne strict la căluș, cum vezi tu viitorul acestui element reprezentativ al culturii noastre tradiționale? — *În trecut, cetele de călușari mergeau în curțile oamenilor și dansau cu mare plăcere și bucurie. Călușarii păstrau tradiția și obiceiul de a depune jurământul, de a fi curați în toată această perioadă. Dar acum, această generație, după ani de zile, lasă de dorit.* — De ce? — *Datorită costumelor, în primul rând, care s-au uniformizat, nu mai sunt autentice. Apoi, pentru că nu mai păstrează tradiția așa cum o păstrau cei dinainte.* — Legat de acest aspect, de exemplu, ieri, la Concursul cetelor călușărești de la Câmpu Mare, unul dintre călușarii dintr-o ceată din nordul județului Olt mi-a spus că ei vor îngropa călușul marți, adică după doar trei zile de jucat, pentru că pleacă oamenii la serviciu, unii lucrează în alte localități, viața îi obligă să plece, nu mai pot sta o spătămână în localitatea lor, să ducă tradiția așa cum era. — *Da, călușul se îngropa la o săptămână. Dar pentru că situația este de așa natură, oamenii se adaptează. Cetele de călușari bătrâni ușor-ușor dispar. Au dispărut și instrumentiștii, ceea ce reprezintă o altă mare problemă. Acum se duc călușarii prin comună cu stikurile și cu boxele. Din cauza asta nici Mutul - care are un rol principal în căluș - nu mai poate să-și mai facă numărul lui. Astea sunt niște dezavantaje, sunt problemele majore ale folclorului și ale călușului în special.*

Prin satele Oltului (și nu numai!), în săptămâna Rusaliilor întâlnești călușarii. Poate nu în fiecare zi, dar cu siguranță în primele două și în ultimele două zile. Sunt cete neînregimentate, independente, care duc mai departe acest obiceiritual străvechi, pe ici-colo adaptat, așteptat de foarte mulți oameni, fie spre deliciul unui spectacol inedit, fie cu credința în rolul său magic și vindecător.

Valeru Ciurea

SÂNZIENELE

În județul Olt, despre obiceiurile de Sânziene[1] (sau Drăgaică, așa cum i se mai spune), se mai găsesc informații doar în memoria femeilor mai în vârstă, cele care, la timpul lor, au practicat aceste obiceiuri și ritualuri specifice, fie cele premergătoare zilei de Sânziene (Noaptea de Sânziene când, în credința populară se deschid cerurile și lumea de dincolo poate intra în contact cu lumea pământeană), fie cele din ziua respectivă. Obiceiurile de Sânziene s-au practicat cu precădere în sudul județului Olt, în zona fostului județ Romanați, o zonă etnofolclorică cunoscută pentru că a păstrat obiceiurile și meșteșugurile tradiționale. Având data fixă, 24 iunie, sărbătoarea de Sânziene se suprapune cu nașterea Sfântului Ioan Botezătorul și este una dedicată iubirii, renașterii, fertilității și protecției, așa cum de altfel sunt mai toate sărbătorile primăverii. În imaginația oamenilor de la țară, Sânzienele erau zâne bune, închipuite ca niște fete frumoase, vesele și făcătoare de bine, zâne care locuiau pe câmpii. Nu întâmplător, în perioada sărbătorii de Sânziene unele plante capătă puteri vindecătoare și se pot culege doar atunci, pentru a fi folosite drept plante de leac.

Sărbătoarea de Sânziene este și o sărbătoare a speranței și credinței. Astfel, în noaptea ce precede ziua de Sânziene se spune că fetele își pot afla ursitul, iar în ziua de Sânziene pot afla dacă se vor căsători în anul respectiv sau nu.

„În ziua de Sânziene, dis de dimineață, fetele plecau pe câmpurile pe care creștea floarea de Sânziană, însoțite de bătrâne care știau rostul facerii coroniței dar și al plantelor de leac ce se puteau culege în această zi. Se împleteau coronițe care aveau, pe lângă floarea de Sânziană și alte flori ale câmpului și câteva spice

[1] Obiceiul este inclus din anul 2021, de către Comisia Națională pentru Salvgardarea Patrimoniului Cultural Imaterial UNESCO în ***Lista elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial***, sub denumirea: ***Practici culturale tradiționale asociate zilei de 24 iunie: Sânzienele și Drăgaica***.

de grâu. Coronițele erau duse apoi acasă și erau aruncate peste casă pentru ca fata care o arunca să afle dacă se mărită. Astfel, coronița care reușea să treacă de coama casei reprezenta posibilitatea ca fata să se mărite în anul respectiv. Coronița care rămânea pe casă sau nu reușea nici măcar să ajungă pe casă, arăta că fata respectivă nu se va mărita, va rămâne în bătătură", povestește Melania Velica, de la Vădăstrița.

Astăzi, obiceiurile și practicile legate de această zi, în județul Olt, aproape că au trecut în fondul pasiv. Se încearcă readucerea acestora în memoria colectivă a locuitorilor zonei în care obiceiurile se practicau (Cezieni – satul Corlătești și Vădăstrița) prin reconstituirea acestora, împreună cu femei mai în vârstă, practicante ale obiceiurilor și ritualurilor, prin atragerea tinerelor satelor care să preia aceste informații și să le ducă mai departe prin ele și, mai departe, prin fiicele lor. Am luat parte la o astfel de reconstituire - sau mai degrabă de readucere în conștiința colectivă – într-o cercetare realizată împreună cu dr. Corina Mihăescu de la Institutul Național al Patrimoniului din România, la Cezieni, în satul Corlătești, cu sprijinul Tezaurului Uman Viu Alexandrina Olguța Filip, a doamnei Gheorghița Simion, în vârstă de 86 de ani, și a domnișoarelor Erica Jerdoiu, Melania Ciocan și Daniela Ciobanu.

„Vrem să le învățăm și pe aceste fete cum se făcea... Măcar să rămână cu ideea, să știe cum erau obiceiurile noastre" spune Olguța Filip. Gheorghița Simion ne povestește cum se culeg plantele de leac în dimineața zilei de Sânziene.

„Toate plantele au efecte tămăduitoare, fiecare în felul său. Una este bună de cap, alta de stomac, alta pentru respirație, alta pentru tensiune... În special în această zi, florile și iarba încep să se usuce. Eu, așa bătrână cum sunt, dacă pot, mă duc singură în vale, îmi adun flori cât îmi trebuie și fac coroniță acasă, în bătătură. Dacă vine vreo femeie cu vreun copil care se vaietă, iau coronița și îl trec de trei ori prin ea sau îl afum cu fumul de la câteva flori pe care le iau din ea."

Gheorghița Simion recunoaște că nu prea mai vin la ea cu copiii să îi treacă prin coroniță. Ea își adună însă, an de an, florile și plantele pe care le cunoaște de atâta timp, își face coronița și o folosește măcar pentru ea.

„Acuma vin rar, nu mai știu sau nu mai vreau... Iau tot felul de medicamente, pentru orice... Au uitat de plantele noastre sau se duc și le cumpără de la magazine" mai spune ea. Alexandrina Olguța Filip, un adevărat cercetător local, povestește: *„Până nu se lua roua de pe flori, femeile văduve și fetele curate (neprihănite, nemăritate) aveau voie să culeagă aceste flori pentru ca acestea să și aibă efectele benefice la care se așteptau. Condiția era să fie plante sau flori sălbatice, nu din cele plantate din semințe. Exista și un secret: atunci când plecau la adunat plante și flori, nu se vorbea. Totul se desfășura pe mutește chiar dacă, pe drum sau acolo, pe câmp, se mai întâlneau cu cineva. Se credea că dacă se vorbește, puterea tămăduitoare sau vraja acelor plante și flori, se risipește sau dispare. Fetele învățau de la femeile în vârstă ce, și cum să împletească din flori cununi pe care apoi, anumite femei, cele care aveau calitatea recunoscută de vraci (dar în sensul bun, nu de vrăjitoare) le puteau folosi atunci când cineva din comunitate apela la ajutorul lor, fie pentru că un copil era bolnav, nu respira bine, nu putea dormi, suferea de sperietură sau orice altceva. Băbuța împletea din acele flori coronițe, mai mici sau mai mari, pentru copii sau pentru oameni mari, pe care le punea la uscat în loc ferit, pentru a nu fi spurcate de păsări, animale sau oameni și, în felul acesta să își piardă puterile vindecătoare. La legarea plantelor de leac și a florilor pe coroniță se folosește ață roșie. Coronițele erau așezate la grindă, în casă, la icoană sau sub streașina casei și luate de acolo atunci când era nevoie. Ioana Filip (a lu' Dănilă) mi-a povestit cum în timpul anului, femeia vraci folosea coronița pe care o păstra cu sfințenie la loc ferit atunci când era solicitată de cineva din sat. Trecea copilul de trei ori prin coroniță spunând <<Sănătate! Noroc în viață! Să fie numai de bine>> după care, cu câteva flori uscate, rupte din coroniță, făcea o afumare a acestuia. Coronițele se țineau până la Drăgaica următoare, dar nu mai mult de un an. Dacă după trecerea acelui an mai rămânea ceva din coroniță, aceasta se ardea iar cu fumul rezultat se afuma gospodăria: prin casă, la păsări, în cuibare, la vite... Numai în locuri spurcate nu se folosea."*

La final, înainte de a ne lua la revedere, mai vorbim despre una, despre alta. Despre cum se fac colacii, ce reprezintă ei și care le este rostul, despre puterea tămăduitoare a plantelor cu care lucrasem toată dimineața. Legat de aceasta, Gheorghița Simion și Olguța Filip ne mai povestesc și despre faptul că, în timpuri nu foarte îndepărtate exista pe câmpurile din jurul Cezienilor o floare roșie, cu un mic punct alb în mijloc. I se spunea floarea rușinii. Cu timpul, albul din mijloc a devenit din ce în ce mai mare, luând, treptat, locul roșului care a dispărut. Acum, această floare nici măcar nu mai există iar ele spun, mai în glumă, mai în serios, că odată cu această floare, a dispărut și rușinea.

Valeru Ciurea

SPUNE-MI CU CINE TE ÎNSOȚEȘTI...

Festivalul cârnaților, organizat la Nicolești, în județul Harghita, poate să pară unul obișnuit, în care doar se mănâncă, se bea și se petrece. Dar nu este așa. A trecut deja timp de la eveniment și încă sunt sub imperiul a ceea ce am trăit acolo, printre acei oameni pentru care mândria locală, munca, seriozitatea, onestitatea, spiritul de echipă și punctualitatea sunt pe același palier de importanță. Și tot pe același palier se află și prietenia însoțită de altruism. Printre participanți l-am întâlnit și cunoscut pe Lucian Vană, un medic veterinar deschis la vorbă și la suflet. Am vrut să aflu și părerea lui despre acest festival, despre organizare și organizatori.

— Organizator este comunitatea, adică oamenii, cu oameni, pentru oameni. Nu este nimic festivist. Fără primărie, fără politic, fără nimic. De aia și e așa frumos. Și sunt mulți voluntari. Vin unde este încredere...

— Și unde se crede în voluntariat.

— Da, aici pompierii sunt voluntari, salvamontiștii sunt voluntari. De sute de ani pompierii sunt la fel, de sute de ani același concept. Satele aveau echipe de tineri care erau instruiți. Bunicul meu îmi spunea că era tânăr și era în echipă cu pompele, cu gălețile și toți își știau locul în caz de incendiu: același om mergea la fântână, același om mergea la găleată. Era o schemă clară. În anii vechi, la noi, în satele de lângă Cluj, pe porțile țăranilor găseai desenată fie o greblă, fie o sapă, o coasă, o găleată. Și în caz de incendiu, fiecare participa cu ce era desemnat.

— Știa fiecare ce trebuie să facă. Nu era haos. Se și antrenau.

— Existau niște reguli ale comunității, nu scrise, cutume, nu politică.

— Slănina și carnea și cârnații să păstrau în turlele bisericilor fortificate, la comun, și nimeni nu se atingea de ale celuilalt. Merită să vedeți aceste biserici fortificate și să stați de vorbă cu oamenii. Rămâneți uimit câte tradiții frumoase au și cum le respectă, chiar dacă sunt comunități sărace. Județul Harghita este cam al treilea județ de la coadă ca sărăcie. Că nu au industrie, nu au nimic, fac și ei săracii ce pot.

— Dar am văzut că s-au unit, au făcut composesoratul ăsta și își valorifică produsele. Și iată că le și pun în valoare prin acest festival.

— Eu sunt prima dată aici, că m-a invitat Robert Ándraș. Și mi-am zis că dacă m-a invitat, să vin. Că așa e frumos, dacă te invită cineva să-i arăți respect. Suntem colegi la Uniunea Națională a Cooperativelor din sectorul vegetal. Am și eu o cooperativă, acum construim o fabrică mare de ulei. Îmi pare bine că am venit pentru că înveți, uite oamenii ăștia ce treabă fainâ fac. E unică, e a lor, e conceputul lor.

— De unde veniți?

— Eu îs de lângă Sovata. M-a impresionat localitatea asta, Frumoasa. Muzeul, biserica... Eu am licență de zbor, și zbor. Mai mult vara. Și de sus, unde văd bisericile fortificate, notez ce văd și revin cu mașina, cu soția și cu prietenii. Și mergem și vizităm. Avem niște minuni! Dacă le-am putea băga în circuitul turistic, să avem oameni care să scoată în evidență valoarea culturală și istorică a Ardealului, am avea turiști mai mulți dcât toate țările vecine. Avem însă o problemă. Ieri m-am întors din Noua Zeelandă. Înainte am fost în Australia. Am prins zilele Australiei la Sydney. Fără preoți, fără politicieni, fără primari. Organizate de comunitate, ca și aici. Un spectacol de nedescris, vreo șase ore. Doar cu sponsori și voluntari. Primarul din Sydney o venit, dar era și el ca și noi, se plimba printre oameni, ca noi. Fără bla, bla, bla. Nu vin cu un sobor de preoți, cu cădelnițe...

— Știu că în Noua Zeelandă

sunt sprijinite și încurajate toate comunitățile care sunt acolo pentru a-și păstra datinile, obiceiurile și portul.

— *Da, cred că e cea mai multiculturală țară și cu cei mai educați oameni. Pe primele locuri sunt japonezii, coreenii, apoi vine Australia cu Noua Zeelandă. Și e o nație construită din pușcăriași! Dar cu legi clare, ferme, respectate de toți. La noi, corupția și incompetența o să ne omore, din păcate. Corupția și incompetența. Și astea se țin una într-alta. Corupția este cancerul care a intrat și metastazează.*

— Sunt acestea motive pentru care oamenii pleacă din țară?

— *Nu trebuie plecat, trebuie luptat. Că omul prost chiar crede că el e valoros.*

— Oamenii de aici chiar fac asta, au rămas, muncesc, chiar dacă le este greu. Viața este grea. Asta este incredibil. Oamenii se adună - mă rog, îi adună cineva, că trebuie să fie întotdeauna un lider care mișcă lucrurile. Iar cei care vin aici, vin cu drag, nu neapărat să câștige ceva cât să se reprezinte.

— *Aici sunt nu numai din Nicolești și Frumoasa, sunt din toată zona, sunt și din Ungaria, am înțeles că și din Slovacia. Ați văzut câte linii de pompieri au? Într-un sat pot fi 3-4-5 echipe. E o mândrie a lor. Această poveste a pompierului o au legată de ce învață la școală. În comunitate, fiecare om este identificat cu o poziție, un lucru la care e bun. Unul face cârnațul, unul face brânza, unul face fânul, și toți învață de la aceștia. Aici am vrut să ajung. Dacă mergem în Alexandria, în Tulcea, în Constanța, oriunde într-un sat, oamenii sunt săraci și izolați în comunitatea lor. Aici nu ești izolat. Asta este diferența. Și eu cred că ce a adus uniunea asta nu e de ieri, asta e veche. Și cred că învățătorii vechi, preoții, biserica, conceptul ăsta de comunitate și de apartenență la comunitate e foarte vechi. Și îl vezi în exemple reale, nu îl vezi într-o poveste, îl vezi zi de zi.*

— Unul dintre pompierii bătrâni de aici îmi spunea că a avut șapte vaci anul trecut. A vândut cinci, mai are două, numai cât să aibă pentru el.

— *Pentru că nu mai poate și spune că abia se descurcă. Dar e aici, a adus cu el caș de acasă, ceilalți au adus nu știu ce. Este un membru mândru al comunității lui. Nu contează cât au și ce au. Copiii, deja de mici învață să facă ceva. Ați văzut aici, unii împrăștie paie, alții cară apă, alții o fierb… Dacă vă uitați la hainele lor, cei care sunt cu albastru au un rol, cei care au verde au un alt rol, cei care au portocaliu un alt rol. Se identifică. Dacă nu ești identificat, ești pierdut.*

— Asta e salvarea, probabil.

— *Am fost de curând undeva, în Africa. Oamenii trăiesc în niște colibe și sunt mulțumiți și fericiți pentru că la ei valoarea nu e ce e la noi. Pentru ei valoarea e viața, apa și atât. Apă să aibă și mâncare, măcar o dată pe zi.*

— Da, dar noi nu vom trece niciodată pragul înapoi, ăsta peste care am trecut. Ne-am obișnuit să avem toate condițiile.

— *Nu, eu cred că acest exemplu trebuie luat. Eu îl știu de la bunicii mei, sunt din Satu Mare de loc. Ce vedeți aici este exact la fel și acolo. Acum se pierde încet, intră modernul. Cu cât sunt mai izolați, cu atât încă se păstrează.*

— Își păstrează obiceiurile?

— *În comunitate fiecare are un rol. Și când se fac nunți, botezuri, înmormântări, orice, participă toată comunitatea. Nu există om neînmormântat, nu există om nesărbătorit. Și de muncit, muncesc împreună.*

— Dar în comunitățile noi?

— *Eu călătoresc mult în țară și pentru mine e dureros să văd - mai ales pe lângă Dunăre -, sate în care oamenii stau. Pentru că stă acesta, stă și celălalt. Și trăiesc pe cel mai bogat pământ al Europei.*

— Dumneavoastră spuneți că simțiți dureros lucrul acesta când vă duceți de aici, acolo. Eu vin de acolo, aici. O simt cel puțin la fel de dureros.

— *Nu știu ce pierd, nu văd pe ce stau. Aici oamenii nu au agricultură decât în văile astea mici, că în rest au numai munți. Și în văile astea fac de toate, și agricultură, cresc și văcuțe. Uite, dacă mergeți la primul stand, de pe colț, ei colectează laptele din sate. Ei fac în cadrul parohiilor și în cadrul Căminului Cultural întâlniri în care se instruiesc cum să fie laptele mai bun, să nu fie murdar, să nu miroase. Și aduc câte un specialist din Ungaria, din România, din Elveția, iar țăranul ăla care nu știe nimic vine și ascultă. Și învață. Și iar mă întorc la Bărăgan unde dacă te duci să le spui cum să facă să le fie mai bine vitelor, îți răspund „Mă lași, îmi spui tu mie!”. E dureros, pentru că în zona aceea am văzut cele mai slabe vaci, caprele cele mai bolnave și mai slabe. Și stau pe aur. Eu vă spun, cât ai o grădină în spatele casei, te poți descurca. Sunt mulți care fac legume, sunt oameni harnici, dar sunt și foarte mulți… pierduți. În comunitatea noastră, când spui de cineva că e pierdut, de obicei acela face parte dintr-o minoritate neintegrată, care nu vrea să participe nici la muncă, nici la altceva.*

— Și peste toate astea mai vine și modernismul.

— *Modernismul ăsta vine puternic și asta distruge comunitățile. Doar alea mai îndepărtate se mai păstrează. Cei de aici sunt izolați, ca și cei din Maramureș. Ei își dau seama că nu o să vină o mână de sus să-i salveze. Pe când ceilalți, despre care vorbeam, zic „nu mi se dă nimic, nu mă ajută nimeni”. Aici ei sunt convinși că nu o să vină nimeni să le dea nimic dacă nu își fac ei. Și de aici vine o energie anume, chiar dacă e aceeași sărăcie.*

— Diferența o face această energie care îți dă dorința să te îmbraci altfel, să-ți cureți ograda, să-ți schimbi acoperișul.

— *Dacă te uiți în jur, vezi foarte puține case neîngrijite. Dacă intri într-o casă bătânească o vezi pusă la punct, îngrijită, cu flori… Știți cum este vara aici? Ca-n paradis. Deci, asta diferă: aceeași sărăcie, dar altă energie.*

Am plecat de la Nicolești și Frumoasa încărcat cu sentimente amestecate și, deși am mai participat la evenimente sociale diverse prin diverse zone ale României, încă îi simt aproape pe oamenii pe care i-am cunoscut acolo și care m-au impresionat prin tot ceea ce fac și prin tot ceea ce sunt.

Valeru Ciurea

PINTENII DIN COASTA CĂLUȘULUI

Călușul românesc, ca ritual cu rădăcini în viața oamenilor de la sat, a început să moară odată cu scoaterea lui în lume, cu dezrădăcinarea și transplantarea în altă lume decât aceea din care el își trăgea seva. De atunci, credința și speranța oamenilor că există un ceva pe care se pot baza, dincolo de ei și de această lume, a început să agonizeze. Faptul că oamenii apelau la călușari să le vindece pe cineva drag care era bolnav („luat din căluș") spune foarte mult. Există mult prea multe mărturii că astfel de fapte s-au întâmplat pentru ca o astfel de practică rituală să fie credibilă.Astăzi, vindecarea unei persoane „luate din căluș", fie ea copil sau adult, a devenit un spectacol uneori grotesc, interpretat de ceata de călușari care și-a pierdut rostul, în fruntea căreia stau vătaful, mutul și stegarul.

Ne mândrim cu acel căluș care i-a impresionat pe londonezi, pe italieni, pe francezi, pe japonezi, pe chinezi, pe americani ș.a.m.d., în loc să deplângem îndepărtarea lui de rostul lui și de noi. Călușul acela, fiu legitim al satului, a ajuns un fel de cerșetor pe la marile curți boierești, europene sau de aiurea. Nu mai este al oamenilor de rând, aproape că aceștia nici nu se mai pot bucura de „spectacolul extraordinar" oferit de unele cete de călușari devenite formații, apoi, prin multiple adăugiri, devenite ansambluri. Mai mult de atât, Călușul aproape că nu se mai joacă în sate, ci s-a îndepărtat de acestea în beneficiul orașelor în care se strâng mai mulți bani decât în sat. Până la urmă, este de înțeles un astfel de comportament pentru că marea majoritate a celor care joacă în Căluș își sacrifică timpul lor, uneori fiind nevoiți să facă tot felul de artificii pentru ca în zilele în care joacă în Căluș să nu meargă la serviciu sau la locul de muncă de unde își câștigă existența.

Pe timpuri, flăcăii care erau acceptați în ceată își puneau la brâu batiste frumos cusute de către fetele care îi iubeau sau îi admirau, iar peste umeri și la brâu, atât ei cât și adulții sau bătrânii cetei, își puneau bete date de către femei și fete cu scopul de „a le fi jucate în căluș" spre a le fi de folos pentru sănătate sau la nașterea copiilor lor. Cu cât erau mai multe astfel de bete și batiste pe călușari însemna că atât membrii cetei cât și ceata în sine era admirată, iubită și apreciată. Astăzi, în loc de batiste cusute sau bete, unii instructori adaugă membri. Unul, doi, zece, o sută dacă aceștia sunt de găsit... Mă duc cu gândul la o vorbă din popor care spune că la o nuntă, cu cât lăutarii sunt mai proști, cu atât muzica va fi dată mai tare, astfel încât să nu se poată distinge disarmonia.

Cine fost cel care a tras primul glonț în trupul ritualului, cât de mult a însemnat transformarea călușului în spectacol (de multe ori grotesc), ce mai reprezintă astăzi călușul și, mai ales, ce va mai reprezenta acesta peste tot atâtea milenii câte se pare că are de când există, este atributul unor specialiști dedicați, neînregimentați, nevânduți spectacularului aducător de bani sau de voturi. Noi, ceilalți, privitori de căluș, luăm de bun ceea ce ni se oferă de către foști dansatori, actuali instructori cu pretenții de coregrafi, cei care, nefiind trași de urechi la timp, au ajuns ca astăzi să dea sfaturi specialiștilor care, uneori, din păcate, pleacă fruntea în fața agresivității celor care au făcut din căluș doar o sursă de venit de bază sau suplimentar. Și tac.

La 25 noiembrie 2005, Dansul Călușului a fost inclus în Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanitățiii UNESCO, în urma depunerii dosarului de solicitare de către România, în anul 2002, dosar care a fost întocmit și înaintat cu contribuția importantă a județului Olt.

Da, Călușul ca spectacol este impresionant. Am înțeles acest lucru chiar în sala de spectacole din sediul UNESCO din Paris, în anul 2006, unde au evoluat două cete de căluș din județul Olt, o combinată Colonești - Optași - Sârbii Măgura (care a transpus pe scenă ritualul) și ceata de călușari de la Cezieni a lui Dodu Țenea. Cele două cete au oferit publicului format din câteva sute de ambasadori, consuli, oameni importanți la nivel cultural și politic din toată lumea un spectacol cum nu mai văzuseră până atunci. Dar, cu toate că înainte de evoluția cetei de călușari de la Colonești-Optași-Sârbii Măgura le-a fost proiectat un film despre Căluș, tocmai pentru a se familiariza cu dansul și ritualul, nu au înțeles ceea ce se întâmpla pe scenă și păreau ușor dezamăgiți. Odată cu urcarea pe scenă a cetei de călușari de la Cezieni, care au jucat un Căluș spectaculos, fără ritual, fără steag, fără mut sau elemente de recuzită rituală, situația s-a schimbat, spectatorii aplaudând în picioare, minute în șir, evoluția călușarilor. Pentru mine a reprezentat dovada că acel Căluș din vatra satului ar trebui să rămână acolo, iar pe scenă trebuie să urce doar călușul de spectacol, fără elementele de ritual, care nici nu își au rostul acolo și nici nu pot

fi înțelese în alt context decât cel originar. Iar cei ce doresc să vadă sau să cerceteze obiceiul, să vină acolo, în sat, unde ritualului căluşului este viu iar căluşarii nu trebuie să impresioneze ci să vindece sau măcar să aducă speranţa vindecării şi a protecţiei oferite de ei şi de jocul lor în zilele de Rusalii.

Atestat de Dimitrie Cantemir în lucrarea „Descrierea Moldovei" dansul căluşarilor este foarte bine reprezentat în literatura de specialitate sau în lucrările de beletristică semnate de mari autori români. Una dintre descrierile deosebite făcute obiceiului şi luptei orgoliilor între căluşari sau între cetele de căluşari a fost făcută de scriitorul Nicolae Fulga, un etnograf autodidact, provenit din Vâlcele, Olt, una dintre localităţile de pe Valea Iminogului în care se juca pătimaş Căluşul: „Nouă bărbaţi tineri şi-au predat sufletul clipei de faţă şi au căzut într-o stare de joc soră cu nebunia. Vioara cere neiertător, îmbrăcămintea înflorată vâlvoreşte pe ei, pintenii bat în neştire, strigătele dezlănţuite cheamă mereu, ei surpă pe pământ ropote de paşi mărunţi, tocaţi, apoi sar drăceşte şi ţipă nestăvilit. Ochii oamenilor au încremenit într-un fel de spaimă, inimile sunt săltate la gât, doar palmele bat fără ştirea lor, şi totul pare a fi ultimele clipe dintr-un vârtej care va nărui totul, şi ei râd şi bat tarapanaua cu săritură la fiecare al cincilea pas, dar poate că râd numai cu buzele, ascunzându-şi astfel, cu iscusinţă, truda din vine şi răsuflarea care curge continuu, fără răgaz. Doar unul, al treilea, nu râde. E înalt, întunecat şi tras la obraz. Când strigă, cutele din frunte i se adâncesc şi ochii slobozesc fulgerări arămii. Piciorul drept îi zboară o clipă şi cade năprasnic pe stângul, el strigă mereu măreţ, dar dureros, de parcă vioara i-ar picura în sânge lacrimi fierbinţi. În tot ceea ce face este un fel de suferinţă a ritmului, ca şi când furtuna din el nu poate să încapă întreagă în acea cântare de căluş."

Fie că a derivat din practicile antice ale strămoşilor noştri cu privire la purificare şi fertilitate, sau cu rol protector împotriva duhurilor rele, Căluşul avea regulile lui stricte care porneau de la constituirea cetei, componenţa, vârsta membrilor cetei, steagul, vătaful, mutul, rolurile în ceată, recuzita rituală, costumul şi elementele acestuia, muzicanţii şi, foarte important, perioada în care se juca şi ce trebuiau să facă (şi să nu facă) membrii cetei în această perioadă.

Începând cu anul 2003, an în care s-a început întocmirea dosarului pentru includerea Căluşului în Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanităţiii UNESCO, continuând cu anul 2013, anul în care am început documentarea pentru întocmirea dosarului de candidatură a vătafului de căluş Petre Feraru de la Beria (Oporelu), la titlul de Tezaur Uman Viu, am avut privilegiul de a afla lucuri importante despre Căluş, despre derularea obiceiului şi ritualului, de la oameni neatinşi de virusul notorietăţii cu orice preţ, oameni care au păstrat intacte acolo, în zona lor, elementele definitorii ale Căluşului.Am aflat astfel că exista o ceată sau chiar mai multe la nivelul unui sat/comună. Acea ceată era constituită din călușari aleşi de către un vătaf sau, uneori, ceata îşi alegea un vătaf, după pretenţiile şi cerinţele membrilor săi. Vătaful era cel mai bun dansator de căluş, cunoştea toate mişcările şi paşii specifici satului respectiv, era un om integru şi respectat de către comunitate. Cetele îşi împărţeau localitatea astfel încât în săptămâna Rusaliilor să joace prin curţile gospodarilor fără a exista riscul unei întâlniri între cete, caz în care acestea trebuiau să se întreacă. Prima „probă" a întrecerii o constituia înălţimea steagului, stegarii măsurându-şi steagurile prin punerea unul lângă altul. Urma întrecerea între cete, în văzul oamenilor din sat, cei care constituiau un fel de juriu ad-hoc al acelei întreceri sau, de cele mai multe ori, se întreceau doar vărafii, fiecare având mişcări cunoscute doar de ei, care le inventaseră spre a se deosebi de ceilalţi. Au fost şi situaţii în care o ceată din alt sat a venit pe teritoriul cetei respective, situaţie în care întrecerea era cel mai simplu mod de rezolvare a „conflictului", altfel întâlnirea degenera chiar în bătăi între călușari. Astăzi, astfel de incidente mai există doar în legendele locale despre anumiţi vătafi sau anumite cete de călușari. Aşa cum legende au devenit şi secvenţele de vindecare reală a câte unui bolnav „luat din căluş". Au proliferat însă dansurile sincron ale căluşarilor, linia melodică identică pentru toate zonele etnofolclorice dintr-un judeţ (cum este Oltul), costumele identice şi stridente sau, la polul opus, hainele de stradă şi adidaşii în locul portului popular.

Desacralizarea ritualului a făcut ca jurământul căluşarilor (care se făcea la loc ferit, departe de ochii şi urechile lumii) să se facă oricând şi oriunde, dezgroparea şi îngroparea Căluşului să devină ele însele un spectacol pentru ochii tuturor, săptămâna Rusaliilor să se rezume la o zi, maxim două, călușarii să joace doar în curţile noilor „boieri" postrevoluţionari, costumele căluşarilor să fie cam aceleaşi în localităţi diferite, jocul să fie acelaşi în localităţi diferite, cu aceiaşi paşi şi aceeaşi muzică, cu mişcări cât se poate de coregrafiate ş.a.m.d. Mai în glumă, mai în serios, călușarii au ajuns să poarte şi adidaşi asemănători, uniformizarea ajungând până şi la acest element de costum care, în trecut, era reprezentat (doar) de opinci.

Transmiterea informaţiilor cu privire la ritualul căluşului şi funcţiile acestuia, la reguli, la muzică, mişcări, paşi, costum, la tot ce ţinea de căluş, era făcută cu parcimonie de către vătaf, doar celor iniţiaţi, dintre care acesta îşi alegea un discipol în care simţea că există şi arde cu cea mai mare intensitate acea flacără care poartă numele Căluş. De obicei, aceste informaţii erau transmise în familie, din tată în fiu sau, atunci când nu exista această posibilitate, informaţiile erau predate celui mai destoinic dintre călușarii cetei.

Valeru Ciurea